

ABD'nin Küresel Hücum Presi Çin Halk Cumhuriyeti (ÇHC) Savunmasını Zorluyor

Dr. Cengiz Topel MERMER

Rusya Federasyonu (RF)'nin Ukrayna'yı işgal girişiminin küresel gündemi belirlediği bir dönemde, 18 Mart 2020'de kaleme aldığım, ancak Myanmar üzerine yazdığım kitabı yayına hazırladığımız için bir hafta gecikmeli olarak yayınladığımız makalede (25 Mart 2022, TASAM; Gündemden Geleceğe Bir Değerlendirme); Ukrayna'da yaşanan gelişmelerin küresel güç mücadelesinin asıl hesaplaşma alanı olan Asya-Pasifik gelişmelerinin gözden kaçırılmasına neden olduğunu yazmıştım. Bu konuya dikkat çekmek için şöyle bir giriş yapmıştım;

“Bu günlerde dünya kamuoyu mevcut gelişmeleri anlamak için çaba harcarken Asya-Pasifik gelişmelerini gözden geçiriyor. Bu savaşta RF'nin durdurulmasına yönelik olarak gelişen psikolojik ortamın sisi, Asya-Pasifik coğrafyasında toplanan fırtına bulutlarının yoğunluğunun görülmesini engelliyor. Oysa küresel aktörlerin son 20-25 yıldır kıyasıya yarıştığı asıl rekabet alanı bu coğrafya. 2019 yılı ile 2022 yılının ilk iki ayı arasında ABD ve müttefiklerinin Çin Halk Cumhuriyeti (ÇHC)'ni çevreleme ve kademeli olarak hareket sahasını daraltma gayretlerinin yoğunluğu Covid-19 pandemisi nedeniyle zaten dikkatlerden kaçmış durumdaydı. Küresel güç politikalarının ısıttığı Myanmar, Kore Yarımadası ve Himalayalar hattında yaşanan gelişmeler bu bağlamda geri planda kalmıştı.”

Devamında ise şöyle bir tespit yapmıştım: “Bütün dünya, olanın peşinde koşup günlük gelişmeleri anlamaya çalışırken, olacağı yakalamanın önemini gözden geçiriyor. Maalesef akademik camia ve dış politika analistleri de çoğunlukla günlük gelişmelerin rüzgârına kapılmış bir görüntü veriyor. Görünen o ki; Rusya-Ukrayna savaşı hızını yitirmeye başlayınca dünya tekrar Asya-Pasifik gelişmelerine odaklanacak. Ben bu noktada gündemin dışına çıkarak, 2022 yılında yaşanması muhtemel sıcak gelişmelere dikkat çekmek istedim. Bunun yanı sıra ÇHC'nin stratejik aklının anlaşılması için, gündemden geleceğe bağ kuracak bazı değerlendirmeler yapmanın yararlı olacağını düşündüm.”

Bu kapsamda makalenin devamında ÇHC yönetiminin; RF'nin Ukrayna'da savaşa çekilmesini, ABD'nin ÇHC'ye karşı yapmayı planladığı, futbol jargonuyla benzetme yapmak gerekirse “çeyrek final” öncesinde organize ettiği bir hazırlık maçı olarak gördüğünü ve bu nedenle RF'ye karşı bir tutumun içine girmeyeceğinin gerekçelerini anlatmıştım. Bunun yanı sıra 2022

yılında dünyada sıcak geçmesi muhtemel bölgeleri işaret ederken; Himalayalar'da Yaşanması muhtemel **ÇHC-Hindistan Sınır Krizi** ile **Pakistan, Kore Yarımadası** ve **Myanmar** gelişmelerine dikkat çekmişim. Söz konusu makaleyi yazdığımız-yayınladığımızdan bu yana geçen zaman değerlendirmelerimizi haklı çıkarmanın yanı sıra daha da ileriye taşıyor.

Şimdi de bu kısa dönemde yaşanan gelişmeleri öngörülerimiz çerçevesinde irdeleyelim: Batı'nın RF'yi yaptırımlarla caydırma ve savaşı sonlandırmaya zorlama stratejisi öncelikle ÇHC duvarına çarptı. ÇHC, ABD Başkanı Biden'ın ÇHC Devlet Başkanı Jinping'i 18 Mart 2022'de telefonla aramasının yarım saat öncesinde, Tayvan Boğazı'na bir uçak gemisi göndererek ABD baskısına karşı takınacağı tavrın ilk emarelerini verdi. Müteakiben iki ülke devlet başkanlarının görüşmesinde ÇHC Devlet Başkanı Jinping, ABD'nin üstü kapalı tehditlerini ciddiye almadığını gösterdi. ÇHC Devlet Başkanı Jinping daha sonra 01 Nisan'da AB ülkeleri yöneticileriyle yaptığı video konferansta benzer bir yaklaşım sergileyerek; yaptırımlara karşı olduklarını vurguladı ve AB'yi, ABD'den bağımsız politikalar üretmeye davet etti.¹ Bu arada Hindistan da Batı'nın büyük gayretlerine rağmen yaptırımlara katılmadı ve RF'nin ÇHC'ye muhtaç bir hâle gelmesinin önüne geçti.

Hindistan bu arada ABD ile iş birliğine de devam etti. Hindistan'ın RF ile olan sıkı bağı ABD'yi ilk başlarda son derece pragmatik bir politikaya itti. Hindistan'ın bağlantısızlık hassasiyetini ve antiemperyalist damarını iyi bilen ABD, Hindistan'ı Rus karşıtı yaptırımlara zorlamadığı gibi Hindistan'a bu yaptırımları nasıl deleceğinin yolunu da gösterdi. Beyaz saray sözcüsü Jen Psaki tarafından 16 Mart 2022'de yapılan açıklamada; Hindistan'ın ucuz Rus petrolünü dolar üzerinden almasının ABD yaptırımlarını delme anlamına gelmeyeceği ifade edildi.² Hindistan da bu fırsatı kullanarak RF'den petrol almaya devam etti.

Bu gelişmeler sonrasında RF Dışişleri Bakanı Lavrov'un Hindistan'ı ziyaretinde basına yansıyan olumlu görüntüler Batı'yı rahatsız etti. RF Dışişleri Bakanı Lavrov, Hint savunma ve dış işleri yetkilileri ile görüşmeleri sonrasında Hindistan Başbakanı Modi ile samimi bir görüşme gerçekleştirdi. Bu görüntüler sonrasında Hindistan'ın RF politikası ABD kamuoyunda ciddi eleştirilere neden oldu. ABD bundan sonra resmî söylemlerinde değişiklik yaparak, Hindistan'ı yaptırımlara destek olmaya davet etti, ancak Hindistan'ın tutumunu değiştirmeyi başaramadı. Bu çerçevede ABD, Birleşik Krallık, Japonya ve Batı ülkelerinin temsilcilerinin art

1 Emily Rauhala," E.U. leaders call on China to help end Russia's war in Ukraine", The Washington Post, 01 Nisan 2022, erişim 01 Nisan 2022 23:03

2 "India Buying Russian Oil at Discount will not be in Violation of US Sanctions: White House", Vishnu V V, [Republicworld.com](https://republicworld.com), 16 Mart 2022, erişim 17 Mart 2022 22:33

arda ziyaretleri ve diplomatik girişimleri Hindistan'ın RF'ye yönelik yaptırımlara katılmasını sağlayamadı.

Hindistan'ın bağımsız politikası ülkenin bütün taraflar nezdinde değerini artırırken küresel güç mücadelesindeki kritik rolünü de perçinledi. Hindistan'ın ABD ile ilişkilerinde mesafeyi koruyup RF'ye karşı bir tutumun içine girmemesi, RF'nin yanı sıra ÇHC'nin de takdirini topladı. Hindistan'ı ziyaret eden ÇHC Dışişleri Bakanı Wang Yi, iki ülke arasındaki ilişkileri düzeltme konusunda önemli mesajlar verirken Himalaya sınırları sorununun, ilişkilerin normalleşmesi ve karşılıklı güvenin sağlanması sonrasına bırakılması önerdi. ÇHC Dışişleri Bakanı Wang Yi'nin bu önerisi Hint tarafında bu dönemde ÇHC'ye karşı oluşmaya başlayan olumlu havayı dağıtarak şüphe bulutların oluşmasına neden oldu. Bu öneri Hint tarafında; iki ülke arasında 1950'li yılların başlarından itibaren yürütülen müzakerelerdeki "Çin oyalama taktiği" olarak görüldü.

Bu gelişmeler her iki ülke medyasında iki ülke arasında yaz aylarında Himalayalar'da çıkması muhtemel krizlerin ve çatışma riskinin bertaraf edildiği şeklinde yorumlansa da ben aksi yönde düşünüyorum. Zira ABD temsilcilerinin Hindistan'ı kendi yanlarına çekmek için yaptığı girişimlerde kullandığı argümanların yaz aylarına yönelik ciddi mesajlar verdiğini anlıyorum. ABD temsilcilerinin kullandığı; *"yaz aylarında Himalayalar'da ÇHC ile çıkması muhtemel bir çatışmada yanınızda RF değil, biz olacağız, tarafınızı buna göre seçin"* gibi üstü kapalı ifadeler Hint tarafında pek dikkat çekmese de bana çok farklı şeyler ifade ediyor. Mesleki ve akademik hayatımdan kazandığım tecrübelerin çerçevesinde bu söylemler bana; *"muhtemel bir provokasyonun" ön bildirimini* gibi görünüyor.

Hindistan Dışişleri Bakanı Subrahmanyam Jaishankar ile Savunma Bakanı Rajnath Singh, bugün ABD'li mevkidaşları ile ABD'de, iki ülke arasında kurulan "2+ 2 diyalog mekanizması" kapsamında, toplantılara katılacaklar. Ben bu toplantılar sonrasında Hindistan'ın RF politikasında sapma olacağını düşünmüyorum. Zira Hindistan'ın stratejik karar mekanizmaları ülke çıkarlarını koruma kapsamında yeterli birikim ve kararlılığa sahip. Hint yönetici eliti, ülke kıyılarında "yüzmeyi" ve kendi sahillerinde kalmayı seviyor. Hint tarafı uzaklara açılmaktan ise hoşlanmıyor. Hint eliti kendilerini akıntılara sürüklenme ve dibe çekme ihtimali olan uzak sulara çekilmenin risklerini biliyor ve bu konudaki amiyane tabirle dolduruşlara gelmediği gibi baskılara da göğüs germeyi başarıyor.

Hindistan QUAD ittifakını (ABD, Japonya, Avustralya ve Hindistan arasında hayata geçirilen güvenlik öncelikli işbirliği mekanizması) da bu kapsamda, ÇHC tehdidine karşı destek

sağlayacak bir mekanizma olarak değerlendiriyor. Nitekim Şubat 2022'de Avustralya'da yapılan QUAD Dışişleri Bakanları zirvesinde Hindistan, ÇHC ile yaşadığı sınır sorununu gündeme getirerek destek istedi ve amacına ulaştı. Diğer ülkeler bu noktada Hindistan'ın Himalayalar'daki askerî yığınağına ve silahlanmasına destek vermeyi kabul ettiler. Hindistan bu arada QUAD ülkelerinin, Güneydoğu Asya'dan daha güneydeki faaliyet ve programlarına katılmıyor ve bu tavrı diğer ülkelerde hoşnutsuzluk yaratıyor. ABD'nin önderlik ettiği AUKUS (Australia, UK and US- Avustralya, İngiltere ve ABD) anlaşması gibi mekanizmalara destek vermeye de soğuk bakıyor. QUAD ve AUKUS anlaşmalarına taraf olan ülkeler, Hindistan'ın bu zeminlerde kendilerine destek vermemesinden kaynaklanan hoşnutsuzluklarını medya vasıtasıyla yansıtırken daha öte gitmekten kaçınıyorlar.

Myanmar konusu ise uluslararası kamuoyunun dikkatlerinden uzak kalmaya devam ederken ABD'nin özel ilgisine mazhar oldu. ABD yönetimi önce 21 Mart 2021'de, Rohingya soykırımını tanıyacağını açıkladı. Ukrayna gelişmelerinin yoğunluğu altında dikkat çekmeyen bu gelişmeyi müteakip ABD, 25 Mart 2021'de, Myanmar'ın üst seviye yöneticilerine yaptırım kararını açıkladı.³ ABD'nin bu adımı sonraki günlerde Birleşik Krallık ve Kanada gibi ABD müttefiklerinin paralel yaptırımlarıyla desteklendi.⁴ Bu adımların devamında ABD, Hindistan'ın öncülük ettiği ve 30 Mart 2022'de, Sri Lanka liderliğinde icra edilen BIMSTEC zirvesine ([Bay of Bengal Initiative for Multi-Sectoral Technical and Economic Cooperation](#)-Bengal Körfezi Çok Alanlı Teknik ve Ekonomik İşbirliği Girişimi) Myanmar yönetiminin katılımının engellenmesi için Hindistan nezdinde diplomatik girişim yaptı.

ABD'nin Myanmar'ın BIMSTEC zirvesine katılmasının engellenmesi yönünde yaptığı girişim Hindistan tarafından kabul edilmedi. Hindistan Başbakanı Modi'nin açılış konuşmasını yaptığı ve yedi üye ülkenin (Hindistan, Bangladeş, Sri Lanka, Tayland, Myanmar, Nepal ve Butan) dışişleri bakanları arasında yapılan bu video konferans zirvesine Myanmar Dışişleri Bakanı Wunna Maung Lwin de katıldı. Hindistan Dışişleri Bakanlığı tarafından söz konusu toplantıya yönelik açıklamada; Myanmar'ın coğrafi önemine atıf yapılarak, bu zirveye katılmasının önemi vurgulandıktan sonra Hindistan'ın Myanmar'da demokrasinin restore edilmesini istediği ifade edildi.⁵

İsınacağını öngördüğüm ve bu konudaki emarelerden bahsettiğim Pakistan ise kısa sürede ciddi bir kriz yaşadı. Pakistan'da yaşanan yönetim krizi, ülke tarihinde bir ilkin yaşanmasıyla

³ "US slaps new sanctions on Myanmar after genocide designation", AFP, 25 Mart 2022, erişim 25 Mart 2022 21:54

³ "UK announces new sanctions against Myanmar military ahead of Myanmar Armed Forces Day", GOV. UK Press release 25 March 2022, erişim 28 Mart 2022 22:07

⁵ MEA Defends Myanmar's Participation in BIMSTEC, Hopes for Restoration of Democracy in Country", Indian Defence News, 08 Nisan 2022, erişim 08 Nisan 2022 00:14

ve Başbakan **Imran Han**'ın güvensizlik oylaması neticesinde düşürülmesiyle sonuçlandı. Devrik Başbakan İmran Han'ın iddiasına göre; ABD Dışişleri Bakanlığı Güney Asya Bölümü Sorumlusu *Donald Lu*, bu süreçte rol alarak, Pakistan hükümetini 07 Mart 2022'de yazdığı mektup ile tehdit etti. İmran Han ve partisi dış komplolara yönelik iddialarında; İmran Han'ın ÇHC ile ittifak ilişkisini sıkılaştırması ve RF ile işbirliği yapmasının, ABD'yi kendilerinin iktidardan düşürülmesi için harekete geçirdiğini savundular.

Pakistan'da yaşananlar bir hükûmetin devrilmesi ve yerini bir başkasının almasıyla sonuçlanacak bir süreci ifade etmiyor. Pakistan gelişmeleri, İmran Han iktidarının Batı ile işbirliğine karşı RF-ÇHC ittifakını seçmesi nedeniyle düşürüldüğü savı ile açıklanacak kadar basit bir analize sığdırılmaz. Bu savın gerçek payı var, ancak Pakistan'ın iç yapısı ve dengeleri de bir o kadar önemli. Bu konu, uzunca bir makale çerçevesinde ve farklı cephelerden bakan bir analiz ile açıklanabilir. Neticede Pakistan yeni bir kaos dalgasına kapıldı ve bu dalganın yeni bir askerî yönetimi, ülke kıyılarına sürüklemesi en muhtemel gelişme olarak gözüküyor. Pakistan iç ve dış dinamiklerin fırtınasında savrulurken bu ülkedeki ÇHC yatırımları da doğal olarak etkilenecektir. Pakistan 2022 yılını çok sıcak geçirecek ve dünya gündemini işgal etmeye devam edecektir.

Değerlendirmelerimde öngördüğüm gibi Kore Yarımadası da ısınmaya devam ediyor. 09 Mart 2022'de yapılan Güney Kore başkanlık seçimini kazanan muhafazakâr-şahin Yoon Suk-yeol 10 Mayıs 202'de görevi alacak. Seçilmiş Başkan **Yoon Suk-yeol**, seçim kampanyalarında vaat ettiği sertlik ve silahlanma yanlısı söylemlerini hayata geçirmek için hazırlıklara başladı. Yoon Suk-yeol yeni silahlanma projeleri açıklamaya devam ederken, ABD'ye stratejik nükleer silahlarını ülkesinde konuşlandırması için çağrı yaptı. Yoon Suk-yeol, QUAD ittifakına katılma ve Japonya ile aralarındaki buzları eriterek, askerî sahada iş birliği vaatlerinin de arkasında duruyor. Güney Kore gelişmeleri ÇHC ve Kuzey Kore tarafından ilgi ve ihtiyatla takip ediliyor. Kore Yarımadası, 2022'yi hayli sıcak geçireceğini şimdiden dünyaya ilan ediyor.

ÇHC ile Hindistan arasında kıyasıya bir rekabetin yaşandığı Güney Asya-Hint Okyanusu coğrafyasında da ilginç bir sürece şahit oluyoruz. ÇHC'nin bu coğrafyadaki müttefikleri de ciddi problemler yaşıyor. Nepal ve Maldivler'de olduğu gibi Pakistan'da ÇHC yanlısı iktidar henüz devrilmiş iken **Sri Lanka** da bu istikamette yürüyor. Sri Lanka'da iktidarın devrilmesi ve ülkenin kaosa girmesi her an mümkün bir görüntü veriyor. İşin ilginç yanı Sri Lanka'daki ÇHC yanlısı yönetimi Hindistan ayakta tutmaya çalışıyor. Hindistan'ın bu politikadaki hedefi; ÇHC'nin güvenilmez ortak olduğunu ispatlayarak bu ülkede tekrar zemin kazanmak ve ÇHC yatırımlarının artmasını engelleyerek, zaman içinde dengeyi sağlamak.

Hindistan, ÇHC ile bu coğrafyada rekabet ederken QUAD ülkelerinden ciddi destek alıyor. ABD, ÇHC'nin ekonomik kontrolü altına giren diğer önemli bölge ülkesi **Bangladeş** üzerinde zemin kazanma gayretlerini artırırken, bu ülkede ÇHC'yi dengeleme ihtimali olan Hindistan'ı destekliyor. **Nepal**'de ÇHC yanlısı Oli hükümetinin 2021'de devrilmesi sonrasında ABD bu ülkeye ekonomik yardım yaptı ve Hindistan'ı destekledi. İktidara gelen Hindistan yanlısı **Deuba** hükümeti Hindistan'la sorunlarını çözüp ilişkileri geliştirirken, ÇHC'nin mevcut yatırımlarını da engelleyici politika izliyor. Hindistan ise Nepal'le yeni yatırım anlaşmaları imzalarken, sınır konusunda iki yıl önce yaşanan krizleri soğutuyor.

ÇHC, son yıllarda ilmek ilmek dokuyarak kontrol altına aldığı bu coğrafyada yaşadığı zemin kaybını durdurmaya çalışıyor. ÇHC mevcut durumda, **Afganistan** da dâhil olmak üzere, Güney ve Güneydoğu Asya'daki kazanımlarını korumak için savunma pozisyonunda. ÇHC, Afganistan gelişmelerinin Orta Asya, Güney Asya ve kendi en geniş idari bölgesi Şincan Eyaleti'nde olumsuz yansımalarını engellemek için çaba harcıyor. ÇHC bu kapsamda Afganistan'ın komşularını Mart 2022'de kendi ülkesinde toplayarak bir çalıştay düzenlediği gibi Afganistan ve komşuları arasında mekik diplomasisi yürütüyor.

ABD ve müttefiklerinin 2019'dan itibaren saldırgan bir tavırla yaptığı "hücum pres", ÇHC'yi kendi ceza alanında savunma yapmaya zorluyor. ÇHC için 2022 yılı, Asya-Pasifik coğrafyasındaki kazanımlarını koruma kapsamında zor bir yıl olacak. **ÇHC bu yıl Afganistan, Sri Lanka, Pakistan, Myanmar ve Bangladeş'deki kazanımlarını korumak için çok zorlanacak.** Maldivler ve Nepal'de ibre Hindistan'a dönmüş durumdayken, Sri Lanka'da Hindistan'ın zemin kazanma ihtimali oldukça yüksek. Pakistan'da muhtemel bir askerî yönetim Batı ile ilişkileri düzeltme adımları atsa da ÇHC'yi dışlayamaz. Bangladeş ise şimdilik sakin ama Batı burayı da zorlamaya başladı. **Bu istikamette ÇHC, önceliğini Bengal Körfezi'ne çıkış sağladığı Bangladeş ve Myanmar'a verecektir.**

Myanmar'da yaşanan iç savaş gelişmeleri ÇHC'nin olduğu kadar Hindistan'ın kazanımlarını da tehlikeye atıyor. ABD'nin, ÇHC'nin Myanmar'daki kazanımlarının zarar görmesinden kazançlı çıkacağını görmek zor değil. Bu kapsamda Hindistan'ın Myanmar'da ÇHC'ye nazaran daha sınırlı olan kazanımlarının zarar görmesi ABD'yi rahatsız etmez. Hindistan bunu bildiği için ABD'nin Myanmar politikasına olumlu bakmıyor. Myanmar askerlerinin 2012-2017 yılları arasında katlettiği Rohingyaların yaşadığı kıyım o dönemde soykırım demekten özellikle kaçınan ve alt seviyedeki generallere yaptırım uygulayan ABD'nin Myanmar'daki yeni adımlarını bu çerçevede görmek daha doğru olacaktır. Neticede ÇHC'nin Güney ve

Güneydoğu Asya'daki savunma kurgusunun gücü 2022 yılında ciddi bir sınavdan geçecek ve takım savunmasının geleceğine yönelik emareler sunacaktır.